

LES TERRES PRE-PIRINENQUES A L'ANTIGUITAT

Unes paraules sobre metologia de l'estudi comarcal

per J. DE C. SERRA I RAFOLS

Determinar les àrees geogràfiques dels pobles primitius, concretament dels pobles pre-romans, dels que coneixem els noms d'alguns, és una tasca que fa molts anys ha desvetllat l'interès dels estudiosos, cosa ben comprensible, ja que el poblador actual d'una comarca desitja saber quins són els antecedents històrics allunyats que sigui possible determinar, i remarcuem l'expressió *antecedents històrics*, per a no entrar en el terreny encara més boirós de la prehistòria i volem situar-nos únicament en el moment immediatament anterior a la conquesta romana i la posterior romanització més o menys intensiva que determinà una certa unificació cultural del país.

Diversos són els camins que poden ésser seguits en aquest intent. L'un és l'estudi aprofundit de les escasses notícies contingudes en els textos antics que han arribat fins a nosaltres, i que segueixen arribant-hi, ja que les inscripcions són textos tan valuosos, com els específicament anomenats així procedents dels escriptors de l'antiguitat, i a més els textos epigràfics són rigorosament contemporanis al moment en què foren gravats i no han sofert les alteracions que una llarga tradició copística ha alterat els primers. Però així com aquest cabdal d'escrits augmenta molt rarament, els textos epigràfics segueixen creixent a mesura que es

desenvolupen els treballs arqueològics. Així, per exemple, dits textos referents a Barcelona són ara molt més nombrosos que no ho eren alguns anys enrera, i el mateix esdevé en altres llocs del nostre país, amb més o menys intensitat d'acord amb circumstàncies històriques i amb la intensitat de la investigació.

Altre camí és l'exclusivament arqueològic. Pobles diferents es manifesten per elements culturals també diferents i alguns d'aquests poden ésser detectats per l'estudi de les restes materials que d'ells poden haver arribat fins a nosaltres i que l'estudi arqueològic posa de manifest. Però quan aquests pobles són variats d'un conjunt fins a cert punt homogeni, les diferències són menors i l'estudi comparatiu ha d'ésser més afinat per arribar a establir aïtals diferències. Referint-nos als temps antics i sense sortir de Catalunya, si comparem els materials que ens dona una estació ibèrica de l'Empordà o una altra, posem pel cas, del Pla d'Urgell, observarem dissimilituds evidents dins d'un fons d'unitat. Però si la comparació la fem entre una estació urgellenca i una altra de la Segarra les diferències seran ja més difícils de detectar. Per a veure-ho clar, encara ara, malgrat la facilitat de comunicacions i l'osmosi interna que determinen els continuats intercanvis i l'universal anivellament cultural provocat per l'uniformisme de la tècnica, entre un poble de l'Empordà i altre de l'Urgell hi ha sensibles diferències, majors que les existents entre un poble urgellenc i un de segarrenc. Cercar els límits on aquestes diferències es fan sensibles, abans i ara, és la gran tasca dels qui volen aprofundir en aquestes matèries.

Encara altres camins ens són oferts, tant o més dificultosos de seguir que els anteriors, com són la toponímia, les diferències dialectals, les evolucions històriques posteriors als temps als quals ens referim, que poden reflexar estats de coses més vells que han perdurat i, no diguem les condicions geogràfiques, que en bona part han estat mantingudes invariables i que en tanta manera han contribuït a faisonar homes i cultures.

Un estudi d'aquestes particularitats ja en principi pot ésser afirmat que, per a cada comarca, únicament el pot emprendre d'una manera eficient un estudiós que la conegui molt bé, ja que en sigui fill i resident, ja resident de molts anys i estigui com impregnat de les seves característiques. Un estudiós de fora d'ella podrà aportar-hi punts de mira comparatius i si resideix en un lloc on existeixin biblioteques (a casa nostra i amb prou feines a Barcelona) podrà afegir-hi l'ajut bibliogràfic, però mai no podrà suplir el coneixement directe de la terra i el de les troballes, sovint inèdites llargs anys, que poden haver estat fetes i segueixen fent-se en el seu àmbit.

Volem en aquestes ratlles fer unes consideracions metodològiques dels aspectes de la investigació amb algunes referències a les comarques on ens trobem.

Els textos antics.— Malgrat que, com hem dit, el cabdal de textos antics dels que disposem és pràcticament el mateix des de fa molts anys, llur estudi ofereix encara novetats especialment quan qui el realitza ho fa sobre els textos mateixos (amb auxili, si hom vol, d'una traducció acurada com per exemple les que feren Eduard Valentí i Adela Trepas a les *Fontes Hispaniae Antiquae* reunides d'una manera no pas exhaustiva ni massa sistemàtica per Schulten), però repassant, a *posteriori* els comentaris que n'han estat fets, sovint realitzats per persones poc coneixedores de les realitats geogràfiques, arqueològiques i històriques de cada comarca, com és el cas, per a esmentar-ne un de ben conegut, els dels comentaris del mateix Schulten que acompanyen a les *Fontes*. Si aquests comentaris i altres, han d'ésser llegits, com deu fer-se, hom ha de procurar que semblants «autoritats» no influeixin desfavorablement sobre el propi judici fonamentat en aquells coneixements.

I de totes maneres, ja des de un començ cal agafar amb gran circumspècció les afirmacions dels autors antics, fins les dels més solvents i coherents, ja no cal dir les d'aquells que estan plens de dubtes en quan a llur vàlua i dificultats d'interpretació, com és el cas del famós *Avienus*. Així, com un exemple veiem que Strabó, que figura entre els més documentats i dignes de fe, al costat d'afirmacions que demostren un bon coneixement de les realitats a les que es refereix (posem per cas quan al referir-se al conjunt de la Ibèria diu (III, 1, 2): «Aquesta, en la seva major part està poc habitada posat que quasi tota està coberta de muntanyes, boscos i planures de terra pobra i tampoc hi ha aigua suficient». Aquesta visió general és força exacta (després fa distincions entre les diverses comarques), ja que prou sabem com la Península és muntanyosa i com les grans planures elevades, que ocupen una porció considerable del territori (la «Meseta»), són pobres i seques, com també moltes planures baixes com les valls de l'Ebre i la del Segre fora de la immediata proximitat dels rius (naturalment no existien els regadius moderns). En canvi quan diu (III, 4, 11) que la vessant ibèrica del Pirineu (és a dir la meridional) conté formosos boscos i arbres de totes menes, mentre que la vessant cèltica (és a dir la septentrional) és nua, resulta evident que transposa les coses ja que el vessant ara francès encarar als vents atlàntics és molt més humit i molt més emboscats que no el vessant ibèric molt més sec i nu, ara com dos mil anys enrera. Així mateix és errònia la seva dita (III, 4, 8) de què la costa de Tarragona cap amunt conté bons ports, en contraposició res menys que la costa desde l'estret ara anomenat de Gibraltar

a Tarragona. Ho digué tal vegada enlluernat per l'existència del petit port emporità que malgrat aquesta petitesa fou el que utilitzaren els romans pel seu primer desembarc l'any 218 abans de l'Era i uns quants anys més tard per Cató en la seva expedició «pacificadora» de l'any 197 cosa que li donà un prestigi superior a les seves modestes proporcions i condicions naturals, tan inferiors, per exemple, a les del port de Cartagena.

Fetes, però, totes les salvetats del cas, els textos són documents preciosos que cal rellegir i meditar continuadament. I això encara no ha estat fet.